

звані авторські технології поєднують у різних варіантах елементи апробованих технологій та зорієнтовані на реалізацію мети, змісту, підготовки майбутніх коучів. Вихідним матеріалом для розроблення авторських інтерактивних технологій є теорії, концепції засвоєння соціального досвіду.

Література

1. Нежинська О. О. Основи коучингу : навчальний посібник / О. О. Нежинська, В. М. Тименко. Київ ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с. : іл.
2. Coaching / Anna Cywińska, Sylwia Majewska, Kamila PeřiakKowalska, Eliza Szweg. Wydanie pierwsze. Lublin, 2013. 190 s.

УДК 364.62-058.86

Світлана КАЛАУР

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Зважаючи на те, що питання соціалізації дітей, які позбавлені батьківського піклування є доволі вагомим, тому потребує виваженого підходу до розв'язання. Наголосимо на тому, що нині захист та охорона дитинства в Україні є стратегічним напрямком соціально-педагогічної діяльності [1]. З огляду на це, соціально-педагогічна діяльність з дітьми позбавленими батьківського піклування має здійснюватися компетентними фахівцями – соціальними працівниками, соціальними педагогами, практичними психологами, які володіють ґрунтовними теоретичними знаннями та мають сформовані практичні уміння і навички у зазначеній сфері. Українське суспільство вимагає від фахівців інноваційних підходів, які будуть спрямовані на якісну соціалізацію дітей, що позбавлені батьківського піклування.

Встановлено, що теоретичні, методичні та практичні аспекти організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми позбавленими батьківського

підкування відображені в публікаціях Л. Волинець, Н. Галагузової, В. Галатир, В. Зверєвої, А. Капської, О. Карпенко, О. Коваленко, Н. Максимової, Ж. Петрочко, І. Пєши, С. Синчук, І. Сироти, С. Сорочинської та ін. Однак не усі питання методологічного та практичного характеру ґрунтовно розкрито. Ці аспекти спонукали нас до аналізу.

Насамперед чітко з'ясуємо, що нині науковці вкладають у сутність такої дефініції, як «діти позбавлені батьківського підкування». Так, нам імпонує бачення О. Коваленко, яка стверджує, що «діти, позбавлені батьківського підкування» – це діти, які залишилися без підкування батьків унаслідок позбавлення батьківських прав, позбавлення батьків без позбавлення батьківських прав, визнання батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголосивши їх смерті, ув'язнення та затримання під час розслідування, їх розшук Національною поліцією через відсутність інформації про їх місцеперебування, тривала хвороба їхніх батьків, що заважає їм виконувати свої батьківські обов'язки, та дітей, відокремлених від сімей кинутих дітей, батьки невідомі, діти, які були залишені батьками, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які не можуть бути з'ясовані у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України, в районах антитерористичної діяльності операція, заходи щодо забезпечення національної безпеки та оборони, відсіч тощо, та стримування збройної агресії з боку Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях та безпритульних дітей» [2]. Наголосимо, що на превеликий жаль кількість дітей, які залишилися без батьківського підкування суттєво збільшилася у наслідок повномасштабної війни, яка була розпочата 24 лютого 2022 року з боку росії.

У ході вивчення методологічних аспектів зазначеного питання було встановлено, що основними причинами залишення дітей без підкування батьків, найчастіше, є:

- соціально-економічні, пов'язані з зубожінням сімей;
- морально-етичні, пов'язані із асоціальним способом життя батьків;

– психологічні, пов'язані із раннім або позашлюбним материнством, дисфункцією сім'ї та нездоровою емоційною атмосферою й конфліктами її членів;

– медичні, пов'язані з тим, що у батьків є захворювання, які унеможливають виконання батьківських обов'язків [3, с. 39-41].

Відзначимо, що до означеного спектру причин можна віднести й причини, що об'єктивно виникли внаслідок російської військової агресії. Причому на сьогоднішній день практично не видається реальним провести точні підрахунки дітей, які залишилися без піклування батьків через окупацію певної частини нашої території російськими військами.

З'ясовано, що нині основними психолого-педагогічними проблемами дітей, позбавлених батьківського піклування, є погане здоров'я, невпевненість у собі, вразливість, підвищена тривожність, почуття неповноцінності. Окреслене коло проблем визначають основні форми та методи соціально-педагогічної роботи фахівців (соціальних працівників, практичних психологів та соціальних педагогів) з цією категорією дітей. До найбільш вагомих відносимо: влаштування дітей у відповідні установи, організацію догляду, освіти, лікування, дозвілля, виправлення, реабілітації, усиновлення, патронажу. Наголосимо, що в умовах сьогодення до цієї діяльності доцільно залучати не лише кваліфікованих спеціалістів, а й волонтерів, громадські організації та релігійні громади.

Соціально-педагогічна діяльність фахівця (соціального педагога, практичного психолога, соціального працівника) з дітьми позбавленими батьківського піклування включає такі види діяльності:

1) Соціально-педагогічну діагностику та консультування (передбачає відстеження динаміки соціогенезу особистості, визначення причин її порушень);

2) Соціально-профілактичну роботу (передбачає запобігання можливим порушенням у соціальному розвитку дітей, створення умов для повноцінного розвитку особистості);

3) Соціальне виховання (передбачає активний вплив на процес соціалізації особистості).

Загалом діяльність фахівців спрямована на організацію якісного процесу соціалізацію дітей. Більшість дітей, які позбавлені піклування батьків в Україні виховуються в школах-інтернатах та дитячих будинках. Причому, варто констатувати той факт, що перебування дітей у цих державних інституціях є досить складною, адже дитина практично не має особистого простору, а організація життя передбачає необхідність виконання чітких соціальних ролей, які не забезпечують власну їм індивідуальність. Як наслідок такого стану речей – формування особистості, доволі часто, відбувається у стані депривації. З огляду на наведені вище факти, соціально-педагогічна робота з дітьми позбавленими батьківського піклування пов'язана з наданням соціальної, педагогічної, психологічної підтримки самим дітям, а також використання при цьому доволі широкого спектру методів. Зокрема, до основних психолого-педагогічних методів, які використовуються практичним психологом, соціальним педагогом та соціальним працівником належать:

– переконання (реалізується у практиці соціально-педагогічної роботи у різних формах і, перш за все, у вигляді пояснень, порад, аргументованих рекомендацій, позитивних прикладів та прикладів активного життя дитини);

– спостереження;

– соціально-психологічна діагностика;

– інформування;

– гуманізація умов навчання, побуту та дозвілля;

– розширення можливостей для проявів творчих здібностей дитини;

– використання звичаїв, традицій тощо [4].

Для налагодження ефективного процесу соціалізації дітей, формування у них соціальної компетентності, розвиток адекватної самооцінки фахівцю доцільно звернути увагу на розвиток таких рис особистості, які забезпечують успіх у сучасному житті. До прикладу доцільно працювати над формуванням у дітей комунікативної культури, здатності дотримуватися поведінкових

моделей; розвивати практичні уміння робити усвідомлений та відповідальний вибір у складних ситуаціях; удосконалювати практичні навички працювати в команді; формувати універсальні навички діяльності, мотивовані на досягнення успіху (здатність оцінювати свої здібності, об'єктивну складність завдання, ставити цілі, відповідні їхнім можливостям, об'єктивно оцінювати причину своїх невдач); здатність проявляти креативність, розвивати нові ідеї (здатність вирішувати проблеми за відсутності наявних інструментів та знань, здатність визначати проблеми та ставити реальні цілі, використання оригінальних підходів під час виконання нестандартних дій, здатність покращувати об'єкт шляхом додавання деталей, тощо). У соціально-педагогічній діяльності з цією категорією дітей мають повною мірою реалізуватися такі принципи, як:

- першочерговість інтересів дитини;
- забезпечення повноцінного життя;
- залучення до життя спільноти;
- відсутність дискримінації.

Отже, допомога дітями, які з різних причин залишились без піклування є провідним завданням соціальної політики України, яку мають втілювати соціальні працівники, соціальні педагоги та практичні психологи. Соціально-педагогічна діяльність з цією категорією дітей має бути спрямована на якісну соціалізацію із застосуванням ефективних форм та методів.

Література

1. Капська А. Й., Олексюк Н. С., Калаур С. М., Фалинська З. З. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями: Посібник. Тернопіль: Астон, 2010. 304 с.
2. Коваленко О. О. Соціальне сирітство як соціокультурний феномен : дис. канд. соціол. наук. : 22.00.03 / О. О. Коваленко; НАН України ; Ін-т соціології. К., 2016. 212 с.

3. Організація і технології соціальної роботи з дітьми вулиці. Навч. посіб. /За ред. Капської А.Й. К. : Ліга Соціальних працівників України, 2003. 260 с.

4. Збірник нормативно-правових актів у сфері функціонування дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей / Упоряд. О.В. Лясковська, Л.М. Палій. К., 2004. 296 с.

УДК 378.937

Леся НЕЙМАН, Наталія СИНЮК
Хмельницький національний університет

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Нині Україна є однією із європейських країн, у якій розвиток суспільства неможливий без гармонізації у всіх сферах життя суспільних відносин на основі засад гендерного виховання. Значні зміни в суспільстві, насамперед, торкаються освітнього процесу України, що визначає *актуальність дослідження*.

На початку ХХІ століття спостерігається активне вивчення гендерної проблематики в системі української освіти. Зокрема, проблеми гендерного виховання в концепції нової української школи досліджувала О. Ільїна [4]; методичні засади гендерного виховання дітей дошкільного віку – О. Мельниченко [5]; особливості реалізації змісту гендерного виховання у сучасній початковій школі – В. Бунча [0]; гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку – Н. Павлущенко [6]; гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку – С. Вихор [3]. Незважаючи на особливу увагу до вищезазначеного питання з боку дослідників, проблема гендерного підходу у вихованні підлітків із неповних сімей в освітньому процесі ЗЗСО вперше стала об'єктом дослідження соціології, що й зумовлює *мету нашої статті*, яка полягає в тому, щоб розкрити зміст понять